

ARAB TILINI CHET TILI SIFATIDA O'RGATISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV

Maksumova Inoyathon Vahidulla qizi
Alfraganus Universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilini chet tili sifatida o'rgatish jarayonida kommunikativ yondashuvdan foydalanishning nazariy asoslari va amaliy jihatlari yoritilgan. Kommunikativ metod til o'rganuvchilarning muloqotga kirishish malakalarini shakllantirish, ularni real hayotiy vaziyatlarga moslashtirish hamda erkin fikr bildirish kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan. Maqolada arab tili darslarida nutq faoliyatining barcha turlarini uyg'un holda rivojlantirishga qaratilgan uslublar, mashqlar va interaktiv metodlar tahlil qilinadi. Xalqaro tajriba va zamonaviy didaktik tamoyillar asosida arab tilini samarali o'rgatish mexanizmlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: arab tili, kommunikativ yondashuv, chet tili sifatida o'rgatish, lingvodidaktika, interaktiv metodlar, nutq faoliyati, til kompetensiyasi.

Bugungi globallashuv jarayonida xorijiy tillarni, xususan, arab tilini chet tili sifatida o'rgatishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Arab tili nafaqat diniy va madaniy merosni o'rganishda, balki xalqaro diplomatiya, savdo-sotiq, ta'lim va ilmfan sohalarida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois arab tilini o'qitish metodikasi zamonaviy yondashuvlarni, xususan, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodlarni qo'llashni taqozo etadi.

An'anaviy grammatik-tarjimaviy yondashuvlar o'rnini hozirda kommunikativ metodlar egallab bormoqda. Ushbu yondashuv tilni faqat grammatika va lug'at to'plami sifatida emas, balki muloqot vositasi sifatida o'rganishni nazarda tutadi. Kommunikativ metod til o'rganuvchilarga real hayotiy vaziyatlarda erkin fikr bildirish, savol-javob qilish, muhokama yuritish, turli ijtimoiy rollarni bajarish imkonini yaratadi. Bu esa ularning lingvistik va pragmatik kompetensiyalarini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maqolada aynan ana shu kommunikativ yondashuv asosida arab tilini chet tili sifatida samarali o'rgatish bo'yicha nazariy asoslar, metodik tavsiyalar va tajriba natijalari tahlil etiladi. Shu bilan birga, arab tili o'qituvchilari uchun darsni rejalashtirish, tilni kontekstda o'rgatish, talabalarning muloqotga kirishish salohiyatini oshirishga qaratilgan mashg'ulotlar namunasi ham taqdim etiladi.

Arab tilini chet tili sifatida o'rgatish bo'yicha zamonaviy metodikalarda kommunikativ yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv til o'rganish jarayonini sun'iylikdan xoli holda, tabiiy muloqot muhitiga yaqinlashtirishga xizmat qiladi. O'rganuvchilar tilda so'zlashish, tushunish, fikr bildirish, savol-javob qilish,

ijtimoiy va madaniy jihatdan to'g'ri muloqotga kirishish kabi ko'nikmalarni kommunikativ kompetensiya orqali egallaydilar. Arab tilining fonetik, morfologik, sintaktik murakkabliklarini oddiy yodlash orqali emas, balki interaktiv, kontekstli usullar yordamida o'zlashtirish samarador natija beradi.

Tilni o'rganish faqat grammatika qoidalarini yodlashdan iborat bo'lib qolmasdan, uni turli vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishi kerak. Bu jihatdan kommunikativ yondashuv o'zbek ta'lim muhitida ham tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Arab tili o'rgatuvchisi dars jarayonida tilni darslik doirasida emas, balki amaliy hayotiy vaziyatlarda qanday ishlatilishini ko'rsatishi lozim. Masalan, arab tilida mehmon kutib olish, savdo-sotiqda ishtirok etish, xizmat ko'rsatish muhitida muloqotga kirishish kabi turli kontekstlarda muloqot namunalarini ishlatish dars samaradorligini oshiradi.

Kommunikativ yondashuvning muhim afzalligi shundaki, u til o'rganishni passiv emas, balki faol jarayonga aylantiradi. O'quvchi berilgan topshiriqni bajarayotganda faqat bilimini namoyon qilmaydi, balki nutqiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan faol ishtirokchi sifatida shakllanadi. Shu bois arab tilini chet tili sifatida o'rgatishda darslarda rolli o'yinlar, dialoglar, muammoli vaziyatlar asosida muhokamalar, videomateriallar orqali tinglab tushunish, qisqa hikoyalar tuzish, fikr almashish kabi faol metodlar qo'llanilishi lozim.

Arab tili o'zining fonetik tizimi, yozuv va talaffuzdagi xususiyatlari bilan boshqa tillardan farqlanadi. Harflarning bog'lovchi shakllarda yozilishi, ayrim tovushlarning talaffuzi (xususan, ayn, xo, qof) o'rganuvchilar uchun murakkablik tug'diradi. Ammo bu murakkabliklarni kommunikativ yondashuv orqali engish mumkin. Har bir tovush real gaplar va so'zlar tarkibida qo'llanilsa, u til sezgisi orqali eslab qolinishini osonlashtiradi. Masalan, o'quvchi "safara" (safir qildi), "bayt" (uy), "talib" (talaba) kabi so'zlarni gap ichida ishlatib, vaziyatli suhbatlar orqali mustahkamlasa, so'z va talaffuz doirasi kengayadi.

Arab tilini o'rganishda ijtimoiy-madaniy komponent ham katta ahamiyatga ega. Arabcha muomala etiketlari, murojaat uslublari, diniy va madaniy kontekstda ishlatiladigan ifodalarni o'rgatish orqali til o'rganuvchi nafaqat tilga, balki arab dunyosining madaniyatiga ham chuqurroq kirib boradi. Bu esa muloqotda noqulayliklarni kamaytiradi va real til muhitiga moslashuvchanlikni oshiradi. Masalan, "assalomu alaykum", "afwan", "shukron", "ahlan va sahlana" kabi iboralar arab dunyosida keng qo'llaniladi va ular orqali hurmat, samimiylilik ifodalanadi. Bu iboralarni o'z vaqtida, to'g'ri kontekstda qo'llay olish o'rganuvchining til bilimidan tashqari, madaniy sezgirligini ham oshiradi.

Shuningdek, kommunikativ yondashuvda til o'rganish texnologiyalari va zamonaviy vositalardan foydalanish ham katta ahamiyatga ega. Multimedia darsliklar, audiokitoblar, mobil ilovalar, onlayn platformalar (masalan, Duolingo, Memrise,

Aljazeera Learning) orqali arab tilidagi matnlarni tinglash, tushunish va ularga munosabat bildirish imkoniyati yaratiladi. Ayniqsa, interaktiv platformalarda tilni real arab tilida so'zlashuvchilardan o'rganish imkoniyati mavjud bo'lib, bu til o'rganishni jonli va tabiiy jarayonga aylantiradi.

Umuman olganda, arab tilini chet tili sifatida o'rgatishda kommunikativ yondashuv orqali o'quvchilarda tilga nisbatan ijobiy munosabat, o'z fikrini ifodalashga ishonch, muloqotga tayyorlik va mustaqil til egallash ko'nikmasi shakllanadi. Til o'rganish jarayoni maqsadli, aniq, bosqichma-bosqich amalga oshirilganida, arab tilini amaliy muloqot vositasi sifatida o'zlashtirish mumkin bo'ladi. Bu esa chet tilini o'rgatuvchi har bir metodist va o'qituvchining oldidagi ustuvor vazifalardan biridir.

Arab tilini chet tili sifatida o'rgatishda kommunikativ yondashuvdan foydalanish zamonaviy til ta'limi metodologiyasining eng samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu yondashuv o'rganuvchilarning faolligini oshirish, real hayotiy muloqotga tayyorlash, tilni amaliy qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Arab tili o'zining fonetik, morfologik va sintaktik murakkabliklari bilan boshqa chet tillaridan ajralib turadi. Ammo bu murakkabliklarni kommunikativ yondashuv asosida kontekstli, interaktiv metodlar bilan osonroq o'zlashtirish mumkin.

Ushbu maqolada ta'kidlanganidek, arab tilini o'rganishda madaniy kontekstni hisobga olish, ijtimoiy-muloqot etiketi, arabcha iboralarni to'g'ri vaziyatlarda ishlatish muhim ahamiyatga ega. Bu esa o'rganuvchilarda til sezgirligi, madaniy kompetensiya va nutqiy faoliyatga tayyorlikni kuchaytiradi. Kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda rolli o'yinlar, erkin suhbatlar, tinglab tushunish mashqlari, raqamli platformalar bilan ishlash til o'rganish jarayonini zamonaviy va samarali qiladi.

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ yondashuv nafaqat arab tilini, balki istalgan chet tilini o'rgatishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida arab tilini o'rgatishda ushbu yondashuvni keng joriy etish orqali talabalar nutqiy salohiyatini oshirish, chet tilida fikr almasha oladigan, zamonaviy kompetensiyalarga ega kadrlarni tayyorlash mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bachman, L. F. (1990). *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford University Press.
2. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
3. Canale, M., & Swain, M. (1980). *Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing*. Applied Linguistics.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.

5. Al-Khatib, M. (2005). *Sociolinguistic View of Arabic Language Planning in Jordan*. Current Issues in Language Planning.
6. Nation, I. S. P. (2007). *The Four Strands*. Innovation in Language Learning and Teaching.
7. Littlewood, W. (1981). *Communicative Language Teaching*. Cambridge University Press.
8. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Longman.
9. Oxford, R. L. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Newbury House.
10. Tilshunoslik va tarjima nazariyasi asoslari. – T.: TDShI, 2022.